

Владислав М. Јовановић^[1]

Бивши министар спољних послова
Републике Србије и Савезне Републике Југославије
Београд (Србија)

УДК 327.8(497.1)"199"
341.23:323(497.1+497.11)"199/..."
341.311(497.1)"1999"
Кратко саопштење
Примљен: 28.10.2021.
Прихваћен: 01.12.2021.
doi: 10.5937/napredak2-34635

Разбијање СФРЈ и Србије

Сажетак: У раду се врши рекапитулација процеса разбијања југословенске државе (СФРЈ и СРЈ). Указује се на кључни фактор у том процесу, а то је воља Запада, оличеног у САД и ЕЗ (ЕУ), којима даље постојање Југославије више није представљало геополитички интерес. Конференције о Југославији, организоване у Бриселу и Хагу, требало је да послуже легитимацији овог циља: нестанку Југославије.

Аутор наглашава то да када Запад није успео до краја да постигне свој циљ политичким решењима, укључио је и НАТО, кроз агресију 1999. године. Претходно је легитимно супротстављање Србије терористичким актима ОВК на својој територији, као унутрашње питање *par excellence*, проглашено за претњу „миру и безбедности у свету“, те га је Савет безбедности ОУН узео као сталну тему својих седница. Било је сецесионистичких побуна и оружаних сукоба у државама чланицама ОУН и раније, као што их има и данас, али СБ се никад није усуђивао да повреди члан Повеље ОУН да су они у искључивој надлежности држава чланица којих се то тиче. Изузетак је учињен само у случају Србије, иако је одбрана од тероризма ОВК била легална и ограничена само на територију Аутономне Покрајине Косово и Метохија, односно никада није пређена југословенска државна граница. Лажна тврдња Вилијама Вокера, шефа мисије ОЕБС за Космет, о почињеном масакру у Рачку, представљала је окидач за започињање агресивног рата против СРЈ. Противправним оглашавањем протектората Косова за тзв. државу албанске националне мањине, Запад је сматрао да је тиме завршио комадање Југославије и Србије. Игнорисао је причу о фениксу који се диже из свог пепела.

Кључне речи: разбијање југословенске државе (СФРЈ, СРЈ), геополитички интерес Запада, конференције о Југославији (Брисел, Хаг), узурпација моћи у Савету безбедности ОУН, агресија НАТО 1999.

Разбијање бивше заједничке државе СФРЈ није било ни неочекивано нити спонтано. Био је то неизбежни резултат дуго планираног и систематског унутрашњег слабљења од стране Словеније и Хрватске и чврстих планова Запада да после смрти Ј. Б. Тита стави тачку на даље

постојање СФРЈ. Тиме би се онемогућило да у вакууму иза Тита превлада утицај Србије, што би перспективно омогућило повратак традиционалне Русије на Медитеран. Клише Велике Британије и немачког блока да су Срби, као наводно „мали Руси“ на Балкану, традиционално

[1] vladislavjovanovic@hotmail.com

непоуздан ослонац за геостратегијске интересе Запада на том простору, постао је аксиома садашње политике Запада према Србији и њеном народу ма где у бившој заједничкој земљи живео.

Негативна политика према Србији видљивије је настављена у последњим годинама личне владавине Ј. Б. Тита, када су увежбаване варијанте немира и могућег краја заједничке државе. Током обрушавања социјалистичких режима у Источној Европи и све извеснијег силаска СССР са историјске сцене, Запад је симпатисао сецесионизам Словеније и Хрватске, иако то није чинио јавно. Неколико примера то потврђују. Нови амбасадор САД, Ворен Цимерман, поновио је током протоколарних сусрета у Федерацији и републикама да његова држава више нема стратегијских интереса за опстајање СФРЈ. Било је то више него зелено светло деструктивним снагама у Југославији и њеном суседству да могу да приступе реализацији својих традиционалних амбиција у односу на постојање СФРЈ. У приближно исто време, први човек америчког Конгреса Боб Дол, тражио је да посети Косово и Метохију и на скупу Албанаца у Приштини узвикнуо: „Живело слободно Косово“, због чега је, сасвим заслужено, био проглашен непожељном особом и морао одмах да напусти СФРЈ. Толерантан став САД према сецесионистичким активностима у СФРЈ није се задржао само на ова два примера. Приликом своје информативне посете СФРЈ 1990. године, државни секретар Џејмс Бејкер трудио се да јавно не подржи сецесионизам Словеније и Хрватске, што је нагласио и у својој књизи мемоара, али није био сасвим убедљив. Уместо еквилибансе коју је наводно

хтео да задржи између права Федерације да сачува државни интегритет и разумевања за Словенију и Хрватску да изађу из заједничке државе, пледирао је да против њих Федерација не предузима силу, док се оне вербално опомињу да их САД неће признати ако једнострано прогласе независност. Неравнотежа између та два става била је у корист Словеније и Хрватске јер су их САД признале после само неколико месеци од проглашења независности. Насупрот томе, САД су сасвим игнорисале међународну обавезу СФРЈ да чува своје међународне границе од унутрашњих или спољних повреда. Када је федерална влада упутила неколико камиона са ненаоружаним регрутима да васпоставе контролу на граници према Италији и Аустрији, које је одметнута Словенија пре тога насилно узурпирала, регрути су на путу кроз Словенију нападнути и спречени да СФРЈ изврши своју обавезу по међународном праву. Ни САД ни друге западне земље нису осудиле насилне поступке Словеније, већ су њену једнострано проглашену независност убрзо све признале.

Наведени примери недоследности америчке политике према очувању СФРЈ нису изоловани инциденти, већ потврда губљења интереса за даље постојање СФРЈ. То потврђују и сукцесивне одлуке америчких органа у корист сецесионистичких процеса у СФРЈ крајем 80-их година прошлог века. Отказан је билатерални споразум са СФРЈ као једном од најповлашћенијих држава у спољној трговини. Усвојена је одлука да се финансијски кредити више не дају Федерацији већ федералним републикама. Реформатору, савезном премијеру Анти Марковићу, који је хтео да уведе слободно

тржиште, ускраћене су политичка и економска подршка.

Да губљење интереса САД за очување јединствене Југославије није изолован случај на Западу показују и земље Европске заједнице (садашње Европске уније), које су 7. септембра 1991. године у Бриселу организовале Међународну мировну конференцију о СФРЈ. Пошто је иза сцене поступак придобијања већине република СФРЈ за њено напуштање био довршен, за пристанак Србије на одржавање те конференције задужена је Француска као традиционално блиска Србима. Њен председник Митеран буквално је обмануо свог госта, председника С. Милошевића, уверавањем да није реч о конференцији са коначним циљевима, већ само о добрим услугама ЕЗ, која једино жели да омогући председницима федералних република да на неутралном месту, у Бриселу, превазиђу своје спорове. Ако у томе успеју, то би био успех за ЕЗ као домаћина. Ако не успеју, сви се враћају кућама без икаквих последица. Да би био још уверљивији, нагласио је да је Робер Бадентер, председник предвиђене Саветодавне арбитражне комисије – помоћног тела Међународне мировне конференције, његов лични велики пријатељ, а то значи да је и пријатељ Србије, која, уз то, има на својој страни све историјске и политичке аргументе, па може бити сигурна да ће их Саветодавна арбитражна комисија уважити и прихватити.

Супротно тврдњама Митерана, већ први састанци поменуте мировне конференције у Бриселу показали су да није реч о пружању добрих услуга ЕЗ, већ о њеној чврстој решености да у скраћеном поступку установи да је већина

република одлучна да напусти заједничку земљу, чиме федерална држава губи разлог даљег постојања. После нешто дуже од месец дана рада Конференције и четири нацрта закључака, свих шест република је позвано да прогласе независност и затраже признање после испуњења одређених услова. Србија и Црна Гора су остале лојалне Југославији, али су спречене да у њој остану као у континуираној држави и позване да оснују другу државу, која може носити исто име, али мора бити сасвим нова. ЕЗ се није задовољила само подршком независности Словеније, Хрватске, БиХ и Македоније него је Србији и Црној Гори оспорила статус државе претходнице и отцепљеним републикама омогућила равноправно учешће у сукцесији бивше државе СФРЈ. Саветодавна арбитражна комисија, под вођством Робера Бадентера, дала је правно образложење за брисање СФРЈ са политичке мапе Европе и света у виду својих беспризивних мишљења, које је Савет безбедности ОУН одмах ратификовао као своје. Србија и Црна Гора, које су своју међународно признату државност унеле у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, аргументовано су оспориле ставове Конференције и поменуте арбитражне комисије, али су њихове принципијелне примедбе игнорисане. Међународна мировна конференција у Хагу и њена Саветодавна арбитражна комисија биле су само извршиоци одлуке о „убиству“ Југославије коју су, из геополитичких разлога, претходно донели виши нивои на Западу. Дежурног кривца за крај СФРЈ они су нашли у Србији и Србима у БиХ. За планирану политику овладавања целим Балканом био им је потребан тај дугорочни

„жртвени јарац“, којег се у својој текућој стратегији још нису одрекли.

Током оружаних сукоба у Хрватској и БиХ, СБ ОУН је у својим бројним резолуцијама пажљиво дозирао тоналитет својих осуда: за српску страну коришћени су изрази „најснажније осуђује“, док су за хрватску и муслиманску страну резервисани блажи изрази „изражава жаљење“ и „осуђује“. Србија и Срби у Босни виђени су као главни, ако не и једини кривци за избијање оружаних сукоба у БиХ, иако су сукоби избили и трајали четири године иницијативом и кривицом других. То најбоље показује познати план португалског амбасадора Кутиљера о кантонално уређеној БиХ. Као што је познато, тај план је подржала Међународна мировна конференција о Југославији, као и С. Милошевић и Ф. Туђман, а Милошевић је чак изразио и спремност Србије да међу првима призна независност БиХ на основу плана Кутиљера, али је Алија Изетбеговић инсистирао на тренутној независности БиХ, без чекања на још пар недеља које је посредник, амбасадор Кутиљеро, затражио за техничко довршавање плана. Амерички амбасадор Ворен Цимерман, по повратку у Сарајево, охрабрио га је тврдећи да одбијањем плана може добити боље решење. То је утицало на А. Изетбеговића да повуче свој потпис с договореног плана. Тиме је био отворен пут за почетак грађанског рата у БиХ. Рат није одговарао ниједној од трију страна, али је послужио интересима САД да остваре више циљева у исто време: да ЕЗ (ЕУ) покажу да није у стању да уређује ни своје европско двориште, да поправе свој ослабљени имиџ у муслиманском свету и скрену арапску пажњу са Израела на

БиХ, као и да помоћу дуготрајног и исцрпљујућег рата компромитују Србију и ослабе положај С. Милошевића у земљи и свету.

Третирању Србије као дежурног кривца служили су и други нечасни поступци. Увођење против Србије свеобухватних економских и других санкција, највећих у историји ОУН, маја 1992. године, извршено је на преваран начин. Наиме, СБ ОУН је посебном резолуцијом задужио генералног секретара ОУН да обавести СБ да ли су Србија и Хрватска до 19. маја 1992. године повукле своје војне снаге из БиХ. Генерални секретар је ажурно у свом благовременом извештају нагласио да је Србија пре тог рока повукла у Србију војску ЈНА (изузев лица која су рођена у БиХ) коју је рат у БиХ тамо затекао, док Хрватска није ни започела повлачење више својих бригада. Уместо да тај званични извештај буде прослеђен члановима СБ пре почетка најављене седнице, он је волшебно негде задржан тако да је СБ, на основу информација западних сталних чланова Савета безбедности и тенденциозног писања западних средстава информисања, Србију због наводног неповлачења јединица ЈНА казнио Резолуцијом бр. 757, док Хрватска није ни помињана.

Пошто је Дејтонским споразумом и званично завршен процес издавања четири федералне републике из бивше заједничке државе, пажња Запада се усредсредила на дуго припремано издавање Аутономне Покрајине Косова и Метохије из Србије. Политичким инспирисањем немира у Покрајини и толерантношћу према оружаним активностима терористичке ОВК, Запад је тражио начина како да један *par excellence* унутрашњи проблем Србије предста-

ви као питање које се тиче одржавања мира и безбедности у свету. Пошто Повеља ОУН изричито наглашава да су унутрашњи оружани сукоби у искључивој надлежности држава чланица ОУН, западни чланови СБ су питање Косова, преко Контакт групе за БиХ (САД, ВБ, Француска, СРН, Русија) издејствовали став да су оружани сукоби на Косову прерасли границе Србије и постали озбиљна претња за мир и безбедност у свету. Прихватајући наручени закључак Контакт групе, Савет безбедности је одлучио да питање Косова унесе у списак својих сталних разматрања. Тако је Косово и Метохија као унутрашње питање Србије узурпационим методама пренесено из надлежности Србије у надлежност СБ ОУН, тј. западним чланицама тог тела које су као победнице у хладном рату њим доминирале.

Било је сецесионистичких побуна и оружаних сукоба у државама чланицама ОУН и раније, као што их има и данас, али се СБ никад није усуђивао да повреди члан Повеље ОУН да су они у искључивој надлежности држава чланица којих се то тиче. Само у Европи могу се набројати вишегодишње терористичке активности у низу земаља (Баски у Шпанији, Северна Ирска у Великој Британији, Корзика у

Француској, Чеченија у Русији, Курди у Турској и блискоисточним земљама Ираку и Сирији), док је у остатку света таквих примера било и много више. Изузетак је учињен само у случају Србије, иако је одбрана од тероризма ОВК била легална и ограничена само на територију Аутономне Покрајине Космета. Није прелазила границе СРЈ, нити је угрожавала суседне земље.

Међутим, показало се да ни апсолутна доминација САД у СБ ОУН није била довољна за довршавање процеса разбијања и Србије као највеће републике бивше СФРЈ. Морао је да буде ангажован и НАТО. За његово укључивање било је неопходно изнаћи ваљан хуманитарни разлог. За то се, вештином и брзином безобзирног обавештајца, побринуо шеф Посматрачке мисије ОЕБС у Приштини, који је случајно био Вилијам Вокер, Американац проблематичне прошлости. Његова лажна тврдња да су жртве српске полиције у том селу били албански цивили, а не наоружани терористи, био је довољан окидач за ваздушну агресију НАТО на СРЈ. Противправним оглашавањем протектората Косова за тзв. државу албанске националне мањине, Запад је сматрао да је тиме завршио комадање Југославије и Србије. Игнорисао је причу о фениксу који се диже из свог пепела.

Vladislav M. Jovanović

Former minister of foreign affairs of the Republic of Serbia and the Federal Republic of Yugoslavia
Belgrade (Serbia)

The destruction of SFRY and Serbia

Summary

20 | The paper recapitulates the process of the destruction of the Yugoslav state (SFRY and FRY). Special attention is given to the key factor in that process, the will of the West, embodied in the USA and the EC (EU), for whom the continued existence of Yugoslavia was no longer of geopolitical interest. The conferences on Yugoslavia, organized in Brussels and The Hague, were supposed to serve to legitimize this goal: the disappearance of Yugoslavia. The author points out that when the West did not manage to achieve its goal with political solutions, it involved NATO, through the aggression in 1999. Previously, Serbia's legitimate opposition to terrorist acts by the KLA on its territory, as an internal issue par excellence, was declared a threat to "peace and security in the world", and the UN Security Council took it as a permanent topic of its sessions. There had been secessionist uprisings and armed conflicts in UN member states before, as there are today, but the Security Council never before dared to violate the article of the UN Charter that states that these questions are the exclusive competence of the member state concerned. An exception was made only in the case of Serbia, although the defense against KLA terrorism was legal and limited to the territory of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, i.e., the Yugoslav state border was never crossed. The false claim of William Walker, the head of the OSCE mission in Kosovo and Metohija, concerning the massacre in Racak, was the cause of the war of aggression against the FRY. By illegally naming the protectorate of Kosovo as the so-called state of the Albanian national minority, the West took this as the final stroke in the dismemberment of Yugoslavia and Serbia, thus ignoring the story of the phoenix rising from its ashes.

Keywords: destruction of the Yugoslav state (SFRY and FRY), geopolitical interests of the West, conferences on Yugoslavia (Brussels, the Hague), usurpation of power in the UN Security Council, NATO aggression 1999